

C-uppsats i krigsvetenskap vid Försvarshögskolan (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Major Niklas Ekstrand		SA HT 2009
Handledare		
Kersti Larsdotter	Beteckning	
ÖvLt Per Råstedt		
<p>Helikopterns förmågor i gemensamma operationer</p> <p>Sammanfattning (max 150 ord): Modern krigsföring genomförs till stor del i form av gemensamma operationer. Helikoptern är en relativt ny tillgång i modern krigsföring men används i stor utsträckning för olika uppgifter. Helikopterns förmåga att flyga men ändå bibehålla en nära kontakt med markstyrkorna har gjort den unik, men det har även inneburit att den har varit svår att placera, luft eller mark, vilket i sin tur inneburit att teoriutvecklingen kring helikoptern gått långsamt. Uppsatsen skall beskriva ett tänkbart sätt att nyttja helikopterns förmågor i gemensamma operationer. Arbetet utförs i två steg där första steget görs för att generera en teori utifrån teorier om kombinerad bekämpning, gemensamma operationer och teorier om helikopterns förmågor. Därefter genomförs en fallstudie i syfte att undersöka i vilken utsträckning teorin kan anses vara prövbar i ett senare skede.</p> <p>Nyckelord: Kombinerad bekämpning, gemensamma operationer, helikopter</p>		

Helicopter abilitys in joint operations

Abstract (150 words):

Modern warfare of today is to a large extent carried out as joint operations. The helicopter is a fairly new asset for modern warfare but is used frequently for different tasks. The helicopters ability to fly and yet remain in close contact with the ground forces makes it unique, but that is also one of the major reasons why it has been hard to lable the helicopter, air or ground, which in turn is why theory development regarding helicopters has been slow. This essay will attemp to describe a plausible way to use helicopters in joint operations. It will be done in two steps where the first step aims to generate a theory that derives from the theories behind combined arms warfare, joint operations and theories regarding the helicopter abilitys. The theory will be used in an exemplifying case study that aims to investigate to what extent the theory can be regarded as valid and subjected to a test.

Key words:

Combined arms warfare, joint operations, helicopter

1. Introduktion	4
1.1 Inledning.....	4
1.2 Bakgrund	4
1.3 Syfte och frågeställning.....	5
1.4 Avgränsningar	6
1.6 Centrala begrepp	6
1.7 Disposition	6
2. Metod.....	7
2.1 Forskningsansats och undersökningsdesign.....	7
2.3 Problem och kritik	7
3. Helikoptrar i gemensamma operationer	8
3.1 Tidigare forskning och material.....	8
3.1 Kritik mot teorierna	9
3.2 Kombinerad bekämpning	10
3.2.1 <i>The Complementary Principle</i>	11
3.2.2 <i>The Dilemma Principle</i>	12
3.2.3 <i>The Alcyoneus Principle</i>	13
3.2.4 Sammanfattning.....	13
3.3 Teorier om helikopterns förmågor.....	14
3.3.1 Rörlighet.....	14
3.3.3 Verkan	16
3.3.4 Sammanfattning.....	17
3.4 Analys av teorierna.....	18
3.4.1 Rörlighet, verkan och <i>The Complementary Principle</i>	18
3.4.2 Rörlighet, verkan och <i>The Dilemma Principle</i>	18
3.4.3 Rörlighet, verkan och <i>The Alcyoneus Principle</i>	19
3.4.4 Sammanfattning.....	19
4. Operation Desert Storm	19
4.1 Bakgrund	19
4.2 Genomförande.....	20
4.3 Avslutning	27
5. Slutdiskussion	28
5.1 förslag på fortsatt forskning	29
6. Käll och referensförteckning.....	29

1. Introduktion

I följande kapitel skall jag beskriva vad uppsatsen handlar om samt beskriva bakgrunden till varför jag gör detta arbete. Jag tar upp syfte samt vilka frågor uppsatsen avser att besvara.

1.1 Inledning

Gemensamma operationer har blivit den dominerande formen av krigföring i modern tid och går ut på att samordna luft, mark och sjöstridskrafter för att på så sätt nå ett gemensamt mål.¹ Uppsatsen skall beskriva på vilket sätt helikopterns förmågor kan nyttjas i gemensamma operationer. Bakgrunden till detta är observationer om att helikoptern i stor utsträckning nyttjas i gemensamma operationer men sällan nämns i teorierna som dessa bygger på. Helikoptern har från det att den infördes gått från att förknippas med enbart luft till att bli synonym med alla tre arenor. Det som gör den unik är dess förmåga att nyttja luften men det gör också att den som system hamnar någonstans mitt emellan, inte helt mark och inte helt luft, vilket kan vara anledningen till att väldigt lite forskning är gjord runt helikoptern och att teoriutvecklingen varit långsam.² Ett annat motiv till att det är intressant att studera är att Sverige nu ställer resurser till förfogande för en Europeisk insatsstyrka, NBG 11, (Nordic Battlegroup 2011) där helikoptrar ingår som en del i Expeditionary Air Wing, en enhet inom NBG 11 som består av transport flyg, JAS flyg (jakt, attack, spaning) och helikoptrar samt basfunktioner, och att de med största sannolikhet kan komma att användas i gemensamma operationer.³

1.2 Bakgrund

Teorierna bakom kombinerad bekämpning är gamla och har utvecklats sedan människan började strida för att lösa konflikter. Teorierna om kombinerad bekämpning säger att olika vapen och vapengrenar bör kombineras för att nå maximal effekt i strävan efter att nå ett gemensamt mål. Även teorier om hur detta skall genomföras har funnits länge och förändras ständigt i takt med att omvärldsläget och organisationer förändras samt att nya uppfinningar tas i anspråk. Från början i enkel form när människan slogs med påkar och spjut och hästen gör sitt inträde på stridsfältet. Hästens och stigbygelns införande innebar en stor förändring på stridsfältet genom den kraft och rörelse som nu kunde utvecklas, men det var först i kombination med soldater till fots som det gav stora fördelar. Varje innovation har lett till anpassning och utveckling och den som bäst kunnat kombinera och leda detta har vunnit störst fördelar.⁴ Inledningsvis rörde det sig om förband på marken men även sjö när trupp landstattes eller fartygsbaserade kanoner användes för att bana väg för markförband. Gemensamma operationer bygger på samma resonemang med tillägget att olika vapenslag skall användas i samma syfte.⁵ Stora förändringar har skett under det senaste århundradet. Industrialismen och ingången i modern tid har inneburit större och snabbare förändringar än någonsin tidigare. Teknikutvecklingen har bland annat lett till snabbare, mer tillförlitliga och bättre beväpnade stridsvagnar och markfordon.

¹ Widén Jerker, Ångström Jan, *Militärteorins grunder* (FMLOG ServE Sthlm C T&D 2004 s.147).

² Allen Matthew, *Military Helicopter Doctrines of the Major Powers 1945-1992, Making Decisions About Air-Land Warfare* (Greenwood Press, Westport Connecticut 1993 Introduction).

³ http://www.mil.se/upload/Forband/Utbildningsforband/Ledningsregementet_LedR/NBG%202011.pdf, 2009 11 17

⁴ House Jonathan M, *Combined arms warfare in the twentieth century* (University press of Kansas 2001 s.2)

⁵ Widén, Ångström s.174

Elektronikutvecklingen har möjliggjort långräckviddiga och precisionsstyrda vapen, styrsystem och anpassad kommunikationsutrustning. Men det är flygets utveckling som har stått för en av de största förändringarna, det har fört med sig en helt ny arena, luft. Det har även lett till utveckling av teorierna om kombinerad bekämpning och gemensamma operationer som nu även omfattar luftarenan.⁶ Att anpassa organisationer och utveckla teorier efter nya innovationer är inte lätt och det krävs tid för att förstå hur de bäst skall användas och organiseras.

Utvecklingen av helikoptern tar fart i slutet av andra världskriget och innebär även den en stor förändring då den blev en helt ny faktor att ta hänsyn till i krigföring. Inledningsvis var det överlag en ren flygvapenresurs och ansågs av organisationen som begränsat användbar, med kort räckvidd och liten lastkapacitet. Teoriutvecklingen om hur helikoptern bäst skulle nyttjas gick därmed långsamt. Jetmotorns utveckling innebar att helikopterns kapacitet ökade och den blev mer användbar. Under Koreakriget och Vietnamkriget utvecklas helikoptern och dess användningsområde mycket för att sen falla tillbaka efter kriget. Teorierna om helikopterns användbarhet var starkt förknippade med förlusten av Vietnam kriget och teorierna om luftburen förmåga överges nästan helt. Nya användningsområden i form av attackhelikoptern gör att debatten tar fart igen och därmed teoriutvecklingen, men den stora förändringen kommer med att den nya doktrinen Airland Battle läggs fram 1982. Den innebär att USA gick från en doktrin som förespråkade ett aktivt försvar till en offensiv doktrin där förmågan till rörelse för att nå effekt stod i centrum.⁷ Teori och doktrinutvecklingen för helikoptern har inte varit enkel och entydig. Matthew Allen, en oberoende Australiensisk historieforskare säger att det beror på tröghet och traditioner i militära organisationer där olika intressen och inriktningar koncentrerat sig på det ena eller det andra men inte båda tillsammans. Stridsvagnar eller helikopter, men inte båda i samverkan med varandra.⁸ Ingen har känt ett övergripande ansvar och det är orsaken till långsam teori och doktrinutveckling samt att så lite forskning är genomförd kring helikoptern.⁹ I *Militärteorins grunder* uttrycks det som att många militärteoretiker sett luft och sjöstridskrafter enbart som medel eller möjliggörare för att genomföra markstrid.¹⁰

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur helikoptrar kan användas i gemensamma operationer. Detta vill jag göra utifrån teorierna bakom kombinerad bekämpning, gemensamma operationer samt teorier om helikopterns förmågor.

Frågeställningen blir då:

- på vilket sätt kan helikoptrar användas i gemensamma operationer?

För att svara på den frågan skall även följande stödfrågor besvaras:

- Vad säger teorierna om kombinerad bekämpning, gemensamma operationer och teorierna om helikopterns förmågor?
- På vilket sätt skulle helikopterns förmågor kunna användas i gemensamma operationer och kombinerad bekämpning enligt detta?

⁶ Widén, Ångström s.147

⁷ Allen, s.2

⁸ Allen s.213

⁹ Allen, Introduction

¹⁰ Widén, Ångström s.177

- Går det att finna stöd för detta i en genomförd operation?

1.4 Avgränsningar

Teorierna om helikoptern säger att helikopterns förmågor ligger inom rörlighet, verkan, skydd, ledning, underrättelser och uthållighet men på grund av uppsatsens omfattning fokuserar jag på de förmågor som är dominerande; Rörlighet och verkan¹¹, övriga berörs men analyseras inte.

Jag har använt Operation Desert Storm för min analys. Operationen som helhet bestod av politiska, ekonomiska och militära medel. Den militära delen bestod av en koalition av trettiosju länder. Jag avser i analysen endast beröra den militära delen och där USA:s tredje Armé som bestod av VII och XVIII kåren.

USA används som exempel av den anledningen att det är den största brukaren av helikoptrar och mest material går att finna därifrån. Huvudsakligen beskrivs luftmarkaren där utvecklingen pågått längst.

Uppsatsen behandlar inte de negativa sidorna med gemensamma operationer, som samverkanssvårigheter skillnader i teknik etc. som kan uppstå. Inte heller behandlas detta i beskrivningen av helikopterns förmågor. Uppsatsens syfte är inte att avgöra om det är bra eller dåligt med gemensamma operationer eller om helikoptern ställer till med mer besvär än nytta. Att detta utelämnas påverkar inte syftet med uppsatsen och tas därför inte med. Av samma anledning berörs inte den komplexa sidan av luftrumssamordning som finns i dag och den samordningsproblematik som kan uppstå därav.

1.6 Centrala begrepp

Begreppen gemensamma operationer, kombinerad bekämpning, förmåga till rörlighet och verkan beskrivs mer ingående i kommande kapitel varpå de inte tas upp närmare här.

Fixwing är ett samlingsbegrepp för flygfarkoster med fasta vingsystem, (jmf. flygplan), till skillnad från *Rotorwing*, (jmf. helikopter), som benämner flygfarkoster med roterande vingar.

Close Air Support (CAS) är ett samlingsnamn på när flygfarkoster lämnar understöd i form av verkan främst till markförband där markförbandet styr var insatsen skall sättas in.

1.7 Disposition

I andra kapitlet beskriver jag vald metod och kritik som kan riktas mot denna, jag beskriver även hur jag har lagt upp mitt arbete.

Tredje kapitlet består av en beskrivning av teorierna bakom kombinerad bekämpning och helikopterns förmågor till rörlighet och verkan. Jag beskriver även hur teorin om gemensamma operationer bygger på teorierna om kombinerad bekämpning.

¹¹ Allen s.244

Jag analyserar teorierna i syfte att ta fram analysverktyg i form av en teori som kan beskriva på vilket sätt helikopterns förmågor kan användas i gemensamma operationer.

I fjärde kapitlet beskriver jag Operation Desert Storm vilken jag analyserar löpande utifrån framtagna teorier. Analysen sker i syfte att beskriva i vilken utsträckning helikopterns förmågor kan sägas ha använts enligt detta.

I femte kapitlet genomförs en avslutande diskussion i syfte att se om frågorna är besvarade och om dragna slutsatser stödjer teorin i tillräcklig omfattning för att den skall kunna anses vara prövbar i ett senare skede.

Sjätte kapitlet består av en källförteckning

2. Metod

I detta kapitel skall jag redogöra för hur undersökningen genomförts samt de problem som kan finnas samt den kritik som kan riktas mot den här typen av forskning.

2.1 Forskningsansats och undersökningsdesign

För att undersöka på vilket sätt helikoptrar kan användas i gemensamma operationer har jag valt att lägga upp studien i två steg där första steget innebär att jag utifrån befintliga teorier om kombinerad bekämpning, gemensamma operationer och teorier om helikopterns förmågor härleder en ny teori.

Andra steget består av en fallstudie som genomförs i syfte att se i vilken utsträckning det kan finnas belägg för teorin och om den därmed kan anses prövbar i ett senare skede. Jag har därför valt att studera en operation vilket därmed kan anses vara en kvalitativ metod. En kvalitativ metod går ut på att beskriva vilka egenskaper eller kvaliteter ett fenomen har genom att det studeras mer i detalj vilket i sin tur kan hjälpa oss att bättre förstå en företeelse. Alternativet hade varit en kvantitativ studie som går ut på att kvantifiera materialet för att på så sätt hitta mönster eller samband.¹²

2.3 Problem och kritik

Teorierna som ligger till grund för studien har tolkats av författaren och kan därmed vara påverkade av förförståelse eller feltolkning. Undersökningen utgör därmed ingen exakt kunskap utan kan tolkas på annat sätt av andra individer. Jag har dock beskrivit teorierna på så sätt att en läsare skall kunna följa mitt resonemang och själv bilda sig en uppfattning.

Fallstudien beskriver endast Operation Desert Storm och därmed bara en tänkbar verklighet. Helikopterinsatserna genomfördes av USA som är den största brukaren av helikoptrar och har resurser få andra nationer förfogar över. En nation som förfogar över mindre resurser kan ha nyttjat sina resurser annorlunda. Fallstudien skall därmed inte ses som en beskrivning av hela verkligheten, utan en del av den. Jag har efter bästa förmåga beskrivit hur jag gått tillväga och vilket material som använts för att genomföra studien, det borde innebära att det skulle kunna gå att genomföra studien igen, kanske i ett annat fall eller i flera fall.

¹² Bjereld, Ulf mfl, *Varför vetenskap?* (Holmbergs i Malmö 2009 s.118)

Vidare kritiseras kvalitativ forskning ofta för att vara allt för subjektiv och därmed svåra att replikera. Det är även svårt att generalisera resultatet utanför genomförd undersökning eftersom det inte rör sig om en direkt avbild av verkligheten.¹³ Den interna validiteten beror på hur väl forskaren använt materialet för att utveckla sina teoretiska idéer.¹⁴ Den externa validiteten, det vill säga i vilken grad resultatet kan generaliseras till andra operationer är svårare att nå på grund av att kvalitativ forskning oftare använder fallstudier och ett begränsat urval.¹⁵ Reliabiliteten, i vilken utsträckning undersökningen kan upprepas, kan bara bestämmas av en subjektiv tolkning av hur väl analysinstrumentet beskrivits och använts.¹⁶

Fallstudier kritiseras på liknande sätt för bristande extern validitet och generaliserbarhet utanför det aktuella fallet.¹⁷ Fördelen är att ett fall kan analyseras djupare och beskriva en del av verkligheten. Fallet kan dock inte representera verkligheten fullt ut vilket leder till att dragna slutsatser inte får samma värde förrän det finns andra studier som visar på samma sak och som genererats genom en annan metod.¹⁸

En sak som i och för sig inte har med metod eller design att göra är att jag är helikopterpilot. Resultatet skulle därmed å ena sidan kunna påverkas i och med min förföreläsa om helikoptrars förmågor,¹⁹ å andra sidan kan det hjälpa mig förstå ett skeende som analyseras. Det kan dock vara ett problem och därmed kan det vara värt att påpeka.

3. Helikoptrar i gemensamma operationer

I detta kapitel beskriver jag teorierna på vilka jag bygger min analys samt vilken kritik som finns riktad mot dessa.

3.1 Tidigare forskning och material

Efter att ha sökt efter tidigare forskning på skolans bibliotek, i kataloger, databaser och Internet har jag ej funnit någon tidigare forskning som har relevans för mitt arbete.

För att beskriva teorierna bakom kombinerad bekämpning och gemensamma operationer har jag använt Jerker Widén och Jan Ångströms bok *Militärteorins grunder* samt Robert Leonhards bok *The art of Maneuver*. Widén, Ångström beskriver hur teorin om kombinerad bekämpning och därmed teorier om gemensamma operationer bygger på tre element²⁰ dessa bygger i sin tur en del av sitt resonemang på tre principer²¹ framlagda av Robert Lonhard. *Militärteorins grunder* tillhör den svenska doktrinhierarkin och utgör där en grund för att läsa, tolka och förstå militära teorier och doktriner varför jag valt att använda dessa för att beskriva teorierna.

¹³ Bryman s.269-270

¹⁴ Bryman, Alan *Samhällsvetenskapliga metoder* (Liber AB 2009 s.257)

¹⁵ Bryman s.259

¹⁶ Esaiasson mfl s.67-68

¹⁷ Bryman s.67

¹⁸ Ejvegård Rolf, *Vetenskaplig metod* (Andra upplagan, Studentlitteratur 1993 s.31)

¹⁹ Thurén s. 66

²⁰ Widén, Ångström s.174

²¹ Leonhard Robert, *The Art of Maneuver* (Presidio press Novato, CA 1991 s.92)

När det gäller helikoptrar och teorier om helikopterns förmågor finns väldigt lite tidigare forskning att utgå ifrån. Matthew Allen, en oberoende Australiensisk författare, har i sin bok, *Military Helicopter Doctrines of the Major Powers 1945-1992, Making decisions about air-land warfare*, försökt ändra på detta faktum genom att redogöra för den doktrin och teoriutveckling som skett för helikoptern sedan den infördes i militära operationer efter 1945 fram till 1992. En brist är att boken inte sträcker sig inte fram till i dag vilket innebär att de senaste årens teoriutveckling inte är med. Jag har trots detta valt den boken för att redogöra för teorierna bakom helikopterns förmågor. Det är svårt att få en sammanställd bild av den senaste teoriutvecklingen av den anledningen att det är för nära inpå, jag har inte funnit någon och uppsatsens omfång möjliggör inte ett sådant arbete. Boken kan sägas utgöra en andrahandskälla eftersom den bygger på andra källor, men Allen är en oberoende forskare från Australien och har ingen anledning att få materialet att framstå på ett riktat sätt. I det fallet upplever jag inte boken som tendensiös. Jag har inte i arbetet haft möjlighet att ta del av materialet den bygger på, vilket är en brist.

Teoribildningen pågår som en ständig process i och med att organisationer förändras, teknikutvecklingen går framåt och omvärldsläget ändras. Nya typer av konflikter uppstår med nya krav på organisation och materiel vilket medför att tidigare teorier inte längre är applicerbara. Uppsatsen gör inte anspråk på att täcka alla dessa aspekter utan får ses som en beskrivning av ett tänkbart fall.

För analysen har jag valt operation Desert Storm och tredje arméns anfall in i Irak. Operationen är vald för att det är ett exempel på modern krigföring och att helikoptrar användes i stor utsträckning. Operationen kan även sägas ha varit en framgång från koalitionen sida och med den bakgrunden passar den mitt syfte väl. För att beskriva händelseförloppet har jag valt att använda Anthony H Cordesman och Abraham R Wagners bok *The Lessons of Modern War* samt Richard M Swains bok *Lucky War*. Händelseförloppen som beskrivs i böckerna har ställts mot varandra och har god överrensstämmelse och skiljer mest i detaljer vilket ökar trovärdigheten. Därmed inte sagt att det inte kan finnas tendensiösa inslag i böckerna, ett faktum är att Cordesman, Wagner och Swain är Amerikaner och står på de segrande sida. Swains bok skrevs under och i nära anslutning till händelseförloppet med god tillgång till officiella dokument och publicerades 1991 vilket gör att tidssambandet kan anses vara bra med lägre risk för förvrängning. Cordesmans bok publicerades något senare, 1996, men fortfarande relativt nära inpå händelserna.

Vad gäller källkritik har jag valt att utgå från de fyra kriterier som finns beskrivna i Torsten Thuréns bok *källkritik: äkthet, tidssamband, oberoende och tendensfrihet*²².

3.1 Kritik mot teorierna

Kritik som riktats mot teorierna är att de är allmänna till sin karaktär, i boken *militärteorins grunder* beskrivs att teorin om kombinerad bekämpning kan betraktas som både normativ och förklarande till sin natur. Om den ses som normativ ger teorin enbart synen på vilka fördelar som finns med gemensamma operationer utan att beakta motsatsen. Ser man på den som en förklarande teori blir det svårt att formulera undersökningsvariabler för att undersöka hur elementen påverkar varandra eftersom

²² Thurén Thorsten, *Källkritik*, (Liber AB, andra upplagan 2007 s.13)

teorin är så allmän till sin karaktär. Det är svårt att pröva vetenskapligt. Det går att underbygga teorierna med empiriska exempel för att verifiera men inte falsifiera²³. Jag använder dock dessa för att ta fram ett verktyg för att använda i min analys och har inte för avsikt att pröva dessa vetenskapligt, utan enbart för att beskriva en tänkbar del av verkligheten.²⁴

3.2 Kombinerad bekämpning

I det här avsnittet skall jag redogöra för teorin om kombinerad bekämpning. Det görs genom att beskriva en princip (element) i taget och förklara vad den står för. Jag skall även beskriva kopplingen mellan kombinerad bekämpning och gemensamma operationer.

Teorierna om kombinerad bekämpning är nära förknippade med teorin om gemensamma operationer. Jag skall därför först kort redogöra för operationskonst och gemensamma operationer. Operationskonst är liksom kombinerad bekämpning ingen nyhet, det har praktiserats under lång tid och bildar en länk mellan strategisk nivå och taktisk nivå. Begreppet fick ökad betydelse efter Vietnamkriget då USA insåg att taktiska segrar inte alltid leder till strategisk och politisk seger. Behovet av en nivå mellan strategisk och taktisk nivå växte fram, den operativa nivån. I *militärteorins grunder* uttrycks det som:

På den operativa nivån kunde man koncentrera sig på själva genomförandet av strategin och konsten att på ett optimalt sätt samordna strategiska mål och taktiska medel kom att benämnas "operationskonst".²⁵

Militärstrategisk doktrin uttrycker det på ett liknande sätt:

Operationskonst omfattar samordningen av taktisk verksamhet i större operationer inom ett operationsområde. På den operativa nivån klarläggs målen utifrån de överordnade militärstrategiska målen samt hur tilldelade medel, i form av stridskrafter, skall utnyttjas och samordnas i olika typer av större, främst gemensamma, operationer. Operationskonst utgör därmed länken mellan de militärstrategiska målen och de taktiska förband som skall verkställa insatser inom avdelade operationsområden.²⁶

Teorin om gemensamma operationer bygger på teorierna om kombinerad bekämpning vilket i sin tur bygger på att styrkor från olika försvarsgrenar samövas och binds samman av gemensamma doktriner inom arenorna mark - luft, mark - sjö, sjö - luft samt alla tre för att uppnå ett gemensamt mål. I doktrin för gemensamma operationer uttrycks det som;

den bärande idén är att effekten av en samordnad insats är större än summan av stridskrafternas enskilda insatser.²⁷

Teorierna bakom kombinerad bekämpning kommer ifrån det engelska uttrycket Combined Arms Theory (jmf, kombinerade vapen) och betyder att samverkan av olika vapen och vapengrenar ökar effekten av en insats.²⁸ Teorierna bakom gemens-

²³ Widén, Ångström s.174

²⁴ Esaiasson mfl s.154

²⁵ Widén, Ångström s.85

²⁶ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin* (Fälth & Hässler 2002 s.70)

²⁷ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma operationer* (Fälth & Hässler 2005 s.29)

²⁸ Widén, Ångström s.174

samma operationer inkluderar detta och går ut på att kombinera de förmågor ur olika vapengrenar och vapenslag som är bäst lämpade för en specifik insats, oavsett organisatorisk tillhörighet. Jonathan House, en amerikansk armé officer, säger i sin bok *Combined Arms Warfare in the Twentieth Century*, att:

A carefully adjusted mixture of different weapons will almost always prove superior to a single type of weapon.²⁹

3.2.1 *The Complementary Principle*

Det första elementet i teorin beskrivs i *Militärteorins grunder* som;

styrkan i en del av det militära systemet kan kompensera för svagheter i andra delar.³⁰

Leonard kallar det för *the Complementary Principle*,³¹ vilket kan översättas med; att på likvärdig basis fylla varandras brister.³²

Alla delar ingående i det militära systemet har brister eller svagheter men också styrkor. Leonard exemplifierar detta med skillnader mellan infanteri och mekaniserade förband. Båda har olika styrkor och svagheter inom respektive system. Infanteri fungerar sämre mot mekaniserade förband i öppen terräng men har fördelar mot dem i betäckt till småbruten terräng. I den öppna terrängen saknar infanteriet rörlighet, eldkraft och skydd. I betäckt terräng kan mekaniserade förband inte utnyttja sin rörlighet och sin räckvidd vilket tillåter infanteriet att komma nära och nyttja pansarbrytande vapen och minor. Detsamma gäller naturligtvis för egna styrkor. Infanteriet är väl avsuttet långsamt och saknar skydd i den utsträckning de mekaniserade delarna har och kommer inte till sin fördel i öppen terräng. Mekaniserade förband är dessutom mycket högljuda och bullriga vilket gör dem lättare att upptäcka på stora avstånd, de har dessutom klara brister i förmågan att kontrollera terräng på grund av begränsat synfält.

Genom att sammanföra dessa två styrkor under en chef kan styrkor och svagheter nyttjas för att nå ett gemensamt mål. Den enes svagheter kan kompenseras av den andres styrkor. Infanteriet kan dra fördel av mekaniserade förbands snabbhet, eldkraft och skydd i öppen terräng genom att då vara uppsuttna i bepansrade fordon. Mekaniserade förband kan dra fördel av infanteriets egenskaper och det skydd de utgör då betäckt terräng skall passeras eller hållas i något syfte.

På samma sätt drar båda nytta av artilleriet som kan bekämpa misstänkta eller upptäckta mål längs framryckningsvägen, likväl som att artilleriet drar nytta av infanteri och mekaniserade förband för sitt skydd genom deras kontroll av terrängen runtomkring.³³

Det samma kan sägas gälla för ett ingenjörförband som lägger en minering. Mineringen i sig har liten effekt om den inte försvaras, om den försvaras blir den dock mycket svår att forcera och kan på så sätt förneka ett terrängavschnitt eller en fram-

²⁹ House s.3

³⁰ Widén, Ångström s.174

³¹ Leonard Robert s.93

³² English Dictionary, *The New Penguin* (Merriam-Webster Inc. and Longman Group Limited 1986)

³³ Leonhard s.93

ryckningsväg för motståndaren och på så sätt styra striden dit egna styrkor vill ha den. Ingenjörförbandet i sig har inte förmågan att försvara mineringen men det har till exempel mekaniserade förband och infanteriförband.³⁴

3.2.2 *The Dilemma Principle*

Det andra elementet i teorin beskrivs i *Militärteorins Grunder* som;

gemensamma operationer skapar fler dilemman och en utökad hotbild för fienden genom att han har fler funktioner att ta hänsyn till och fler risker att hantera.³⁵

Leonhard kallar detta för *The Dilemma Principle*³⁶. Med detta menar han att om rätt sammansatta förband sätts in mot en motståndare utsätts denne för flera svåra val. Det gäller att presentera ett hot som gör att om motståndaren väljer att försvara sig mot ett hot på ett visst sätt måste det valet innebära att han ställs inför ett nytt. Leonhard exemplifierar detta med en tänkt strid mot ett stridsvagnsförband. Stridsvagnsförbandet har i uppgift att försvara en smal passage med skyddande raviner och skogsdungar. Om vi väljer att attackera med stridsvagnar ställs motståndaren inför ett hot vilket gör att han kan nyttja terrängen till sin fördel. I försvarsställning behöver stridsvagnen exponeras väldigt lite och risken för att träffas av motståndaren nedgår emedan egen träffsannolikhet ökar och han kan kraftsamla sina insatser för att på så sätt bryta ett anfall. Om vi väljer att enbart anfälla med infanteri utsätts motståndaren för ett annat problem, han kan inte nyttja skyddsställningar utan måste föra en mer rörlig strid för att hantera hotet från infanteriet och bekämpa dem med kulsprutor och spränggranater. Båda dessa sätt utsätter dock fienden för bara ett problem i taget vilket är lättare att hantera.

Teorin om kombinerad bekämpning säger att motståndaren skall utsättas för ett problem, men ett med ett olösbart dilemma. Om vi i stället attackerar med både stridsvagnar och infanteri utsätter vi motståndaren för ett sådant dilemma, han kan antingen stanna i försvarsposition för att slå mot våra stridsvagnar men det lämnar honom med litet eller inget försvar mot infanteriförbanden som kan kringgå och angripa honom från ett håll där han är svag och saknar försvar, eller så kan han föra en rörlig strid för att hantera hotet från infanteriet och därmed bli mer sårbar för eld från andra stridsvagnar. Oavsett vad han gör blir det fel och han förlorar därmed initiativet.

Även om detta var ett enkelt exempel är taktik som genomförs på detta sätt, med avsikt att skapa ett dilemma för motståndaren själva tanken bakom teorin om kombinerad bekämpning³⁷

³⁴ House s.7

³⁵ Widén, Ångström s.174

³⁶ Leonhard s.94

³⁷ Leonard s.94

3.2.3 The Alcyoneus Principle

Det tredje elementet i teorin beskrivs i *Militärteorins Grunder* som;

gemensamma operationer ger större möjligheter till att tvinga in en fiende i situationer och terräng som är fördelaktig för den egna sidan och ofördelaktig för fienden.³⁸

Leonhard kallar denna princip *the Alcyoneus Principle*.³⁹ Striden mellan Hercules och jätten Alcyoneus är hämtad från den grekiska mytologin för att belysa grunden för principen. Den handlar om att Hercules inte kan besegra jätten Alcyoneus. Hercules skjuter en pil mot jätten men efter att ha fallit reser sig jätten igen, oskadd. Athena, visdomens gudinna, uppenbarar sig för Hercules och avslöjar att jätten inte kan besegras så länge han befinner sig på sitt hemlands jord. Han var osårbar på sitt eget territorium. Hercules återvänder och lyfter jätten, bort från hans territorium, och väl utanför slår han ihjäl honom med en klubba.

Principen handlar om att tvinga in motståndaren i en terräng eller en situation där han är som mest sårbar, eller utnyttja de tillfällen när motståndaren befinner sig på en plats eller i en situation som inte är till hans fördel. Det gäller att skapa en ogynnsam förmågesituation för motståndaren. Med det menas att stridsvagnar inte skall bekämpa stridsvagnar i öppen terräng och infanteri inte skall användas i strid med infanteri i betäckt terräng. I de fallen är styrkorna allt för jämbördiga och utgången av striden blir oviss och beror till stor del på materiel och utbildning, och i vissa fall även slummen, detta skall enligt principen undvikas. I stället skall motståndarens förband genom att använda tillgängliga förmågor tvingas eller ledas in i en ofördelaktig situation. Stridsvagnar skall bekämpas vid tillfällen då de inte kan nyttja sin rörlighet och eldkraft, vid till exempel en övergång av vattendrag eller då de måste passera ofördelaktig terräng i form av skog eller trånga passager. Infanteri skall ledas ut i öppen terräng där dess förmågor inte kan nyttjas och där de saknar skydd.⁴⁰

En annan aspekt av principen handlar om att beröva fienden förmågor och sedan utnyttja den bristen. Det kan liknas med att först slå ut fiendens luftvärn för att sedan anfalla med attackflygplan och bombflygplan. Det kan även liknas vid att först slå ut eller på annat sätt förhindra motståndaren att använda mekaniserade förband och sen ta sig an motståndaren i med egna mekaniserade förband i lämplig terräng. Målet är att alltid möta motståndaren med fördelaktiga förmågor som denne saknar i en terräng eller situation vi valt.⁴¹

3.2.4 Sammanfattning

Teorierna om kombinerad bekämpning är grunden för teorin om gemensamma operationer i den bemärkelsen att gemensamma operationer bygger på att använda olika vapenslag, mark, sjö och flyg, och kombinera dess förmågor för att på bästa sätt uppnå ett gemensamt mål. I detta ingår olika vapen och vapengrenar. Gemensamt är också att dessa måste sättas samman och ledas av en ensam militär chef som då bäst kan nyttja alla tilldelade förmågor i ett bestämt syfte. Olika förmågor, styrkor skall användas tillsammans för att täcka eventuella svagheter och detta skall användas för

³⁸ Widén, Ångström s.174

³⁹ Leonhard s.96

⁴⁰ Leonard s.96-98

⁴¹ Leonard s.96-106

att skapa en situation eller utnyttja en situation då motståndaren inte har förmågan till att göra det samma. Det gäller att hitta eller skapa den fördelen med tillgängliga resurser.

3.3 Teorier om helikopterns förmågor

Jag skall i detta avsnitt beskriva teorierna bakom helikopterns förmåga att tillföra rörlighet och verkan. För att göra detta skall jag först redogöra för vad begreppen står för i uppsatsen.

House menar i sin bok *Combined Arms Warfare of the Twentieth Century* att grunden för taktik består av tre element som han kallar för *the essence of tactics* och består av: *mobility, protection and offensive action*.⁴² I *Militärstrategisk doktrin* beskrivs dessa som stridens grundelement och består av rörlighet, skydd och verkan. Tillammans med underrättelser, uthållighet och ledning utgör dessa de militära basfunktionerna som utgör grunden för själva krigföringsförmågan.⁴³

Militärstrategisk doktrin beskriver verkan som ett medel att påverka motståndaren i en konflikt. Vilka resurser som står för verkan är oväsentligt så länge resurserna är anpassade för aktuell uppgift oavsett om det rör mark, luft, sjö eller informationsarenan. Rörligheten krävs för att verkan skall kunna sättas in på rätt plats men även för att kunna flytta verkansfunktioner från en plats till en annan i syfte att kraftsamla resurserna. Rörligheten skall också kunna nyttjas för skydd mot motståndarens handlingar genom att till exempel vid behov kunna sprida ut eller flytta stridskrafterna.⁴⁴

Den dominerande teorin bakom helikoptern är teorin som framhäver dess förmåga att tillföra rörlighet i alla arenor men teknikutvecklingen har lett till att teorierna nu även kommit att gälla verkan i allt större utsträckning. Det som teknikutvecklingen har bidragit med är att helikoptern har blivit mer tillförlitlig, bättre skyddad och underhållsbehovet har sjunkit. Utöver detta har allväderskapacitet, mörkerkapacitet samt mer anpassade vapen och varningssystem tillförts.⁴⁵

3.3.1 Rörlighet

Rörligheten kan ses som en självklar effekt, maskinen flyger, men det är en ny sorts rörelse som helikoptern tillför markstriden. Väl på plats i ett operationsområde kan helikoptern till skillnad från andra flygande system stanna kvar i ett stridsområde för fortsatt understöd under längre tid och det med bibehållen, nära kontakt med markstyrkan vilket gör den unik som flygande system.⁴⁶

Till skillnad mot fixwing kan inte helikoptrar genomföra längre och större förflyttningar med bibehållen effekt. Det beror på dess brister när det gäller hastighet, lastkapacitet och aktionsradie. Helikopterförband måste liksom andra förband, i de flesta fall, transporteras till ett insatsområde om det ligger långt bort. Helikoptrar kan genomföra längre förflyttningar men kräver extratankar och lastkapaciteten nedgår.⁴⁷

⁴² House s.6

⁴³ *Militärstrategisk doktrin* 2002 s.130, s.77

⁴⁴ *Militärstrategisk doktrin*, 2002 s.76

⁴⁵ Allen s.226

⁴⁶ Allen s.6

⁴⁷ Allen s.6

Trupp har transporterats genom luften så länge tekniken medgivit det. Under andra världskriget luftlandsattes trupp med fallskärm och glidflygplan på djupet av fiendens grupperingar för att nå avgörande mål eller viktiga knutpunkter. Skillnaden ligger i att när det väl var gjort utgjordes rörligheten för förbanden av marsch till fots vilket försvårade samordningen med t ex mekaniserade förband och effekten blev inte lika stor. Det var dessutom svårt att styra exakt var truppen tog mark på grund av yttre faktorer som navigering, väder och vind. När helikoptern började användas för samma ändamål innebar det, trots att mindre styrkor kunde transporteras, att truppen anlände med större precision till rätt plats och i rätt tid. Styrkorna var dessutom omedelbart redo för strid med litet eller inget behov av att återsamlas och ordna sin utrustning. Detta gjorde att behovet av större styrkor inte var lika stort.⁴⁸ Dessutom kunde helikoptern i och med sin förmåga till att flyga lågt och långsamt, till och med hovra, bibehålla kontakt med markstyrkorna och vid behov även lyfta ur dem ur ett stridsområde för att sätta dem på en annan plats. Platsen för striden är därmed inte satt på förhand utan kan väljas mer flexibelt.⁴⁹

Under 1970-80 talet hade den ökande mekaniseringen medfört att skillnaden i rörlighet planat ut mellan arméer och det behövdes något nytt för att öka tempot i striden över det fienden förfogade över. Helikoptern bidrog med det och på så sätt kunde motståndaren inte längre välja plats och tid för striden, helikoptern kunde dessutom snabbt förflytta striden till motståndarens bakre områden och därmed skapa fler dilemman för fienden att ta hänsyn till.⁵⁰

Den formen av rörlighet har visat sig extra värdefull i områden med svår terräng som saknar infrastruktur och framkomliga vägar som exempelvis djungel, öken eller bergig terräng. Det är områden där markförband inte kan ta sig fram med fordon. Helikoptern behöver ytor som inte är mycket större än maskinen självt för att kunna landa. De ytorna är förhållandevis lätta att göra i ordning och innebär att helikoptern inte är i behov av iordninggjorda landningsbanor och stora underhållsfunktioner. Detta gör också att dessa platser blir små, relativt temporära och lätta att flytta, vilket i sin tur innebär att de blir svåra för en fiende att hitta och slå ut. Är markbeskaffenheten så att det inte går att landa, kan maskinen hovra och ändå genomföra det den var tänkt att göra, lämna av eller hämta trupp, materiel eller skadade.⁵¹

Helikopterns förmåga att interagera med terrängen gör också att den kan nyttja terrängen till sin egen fördel, som skydd för att undgå fiendlig upptäckt och bekämpning. Genom att flyga lågt kan helikoptern gå under luftvärnsrobotars armeringshöjd och undgå upptäckt från motståndarens radar.⁵² Kuperad terräng kan även nyttjas för att lägga den mellan fienden och helikoptern och på så sätt oupptäckta försätta sig och/eller trupp i ett bättre läge.⁵³

⁴⁸ Allen s.222

⁴⁹ Allen s.53

⁵⁰ Allen s.232

⁵¹ Allen s.222

⁵² Allen s.20

⁵³ Allen s.213

Den rörlighet helikoptern bidragit med gör det även möjligt att kontrollera större ytor än vad som är möjligt med infanteri eller mekaniserade förband och det med relativt små enheter.⁵⁴

När större helikoptrar infördes gav det ytterligare förmåga att bidra med rörelse till de förband som inte har det i sig själva, det blir möjligt att transportera artilleripjäser, robotförband mm till platser som de annars inte skulle nå och det på kort tid. Men det gav även möjlighet att bidra med uthållighet på ett annat sätt då större volymer av understöd kunde transporteras igenom luften snabbare än landburna transporter och därmed bidra till ökat tempo.⁵⁵

3.3.3 Verkan

Beväpnade helikoptrar har nästan lika lång historia som helikoptern själv. I början beväpnades transport och spaningshelikoptrar med vad som fanns till buds i form av kulsprutor och raketer. Teorin bakom detta var att få ut mer av helikoptern, den skulle utöver transportera trupp och materiel även gå att använda i en stridssituation. I första hand var det tänkt för eldunderstöd vid landningsfasen för att säkra landningsplatsen för transporterad trupp. Helikoptrar av det slaget börjar användas av USA under Vietnamkriget där terrängen gjorde det svårt att få fram traditionellt eldunderstöd i form av artilleri. Helikoptrarna var trots dåligt anpassad beväpning relativt framgångsrika vilket gav teorierna om en mer renodlad beväpnad helikopter större stöd. AH-1 Cobra utvecklas av Bell helikopter och var den första attackhelikoptern som kom att användas i Vietnamkriget.⁵⁶ den hade ingen annan funktion än att bära vapen och fungerade som eskort åt egna helikoptertransporter samt som *Close Air Support* (hädanefter CAS) eller snarare en form av direktskjutande artilleri för markförbanden.⁵⁷

Helikoptern ansågs av markförbanden, till skillnad mot fixwing i CAS rollen, kunna tillföra direktriktad eld, i rätt tid, och med större precision. Anledningen till det var dess förmåga att nyttja terrängen och i låg hastighet eller stillastående genomföra begärda verkansinsatser med bibehållen kontakt och i nära koordination med markförbanden. Vapeninsatsen kunde även flyttas snabbt från en plats till en annan opåverkad av underliggande terräng, och på så sätt ändra på rådande styrkeförhållanden.⁵⁸ Den kunde även stanna i området över tiden genom att nyttja små framskjutna underhållsenheter vilka kunde försörja helikoptrarna med bränsle och ammunition. På så sätt kunde helikoptrarna rotera enheter framme i stridsområdet utan att förlora stridskontakten.⁵⁹

Den ökande mekaniseringen av förband ledde till utvecklingen av effektiva pansarbrytande pansarvärnsrobotar (hädanefter pv-robotar). Dessa hade längre räckvidd och större genomslagskraft än sina föregångare, till exempel granat eller raketgeväret, och ansågs på grund av sin mobilitet utgöra ett slagkraftigt vapen, framförallt i försvars situationer. Detta var speciellt tydligt under kriget mellan Egypten och Israel 1973 när pv-robotar användes storskaligt för första gången och bidrog till stora

⁵⁴ Allen s.231

⁵⁵ Allen s.12

⁵⁶ Allen s.12-13

⁵⁷ Allen s.223

⁵⁸ Allen s.22

⁵⁹ Allen s.223

framgångar.⁶⁰ Trots att vapnet var så effektivt i strid mot mekaniserade förband led det av en stor nackdel, det krävdes fri sikt till målet vilket ofta var svårt att skapa från marken. Detta ger upphov till ytterligare utveckling av teorin om beväpnade helikoptrar. Teorier om att helikoptern skulle vara alldeles för instabil för att bära robotar som framkommit vid tidigare försök får ge vika när trådstyrda robotar utvecklas och träffsannolikheten ökar dramatiskt. Olika typer av helikoptrar beväpnas med det nya vapnet och ger upphov till pansarvärnshelikoptern och bättre beväpnade attackhelikoptrar.⁶¹

Beväpningen i form av pv-robotar, raketer och kanon kompletterade helikopterförbanden och de kunde börja användas för egna uppdrag, i vissa fall som fristående enheter. Räckvidden på pv-roboten minskade helikopterns sårbarhet och visade att attackhelikoptrar och pansarvärnshelikoptrar var effektiva mot mekaniserade förband. Detta gällde i högre grad förband i rörelse efter som de lättare kunde upptäckas från luften och därmed och engageras och bekämpas på stort avstånd.⁶² På grund av sin snabbhet kunde helikoptrarna förhindra fientligt genombrott, utgöra ett rörligt flankskydd eller skickas på djupet av motståndarens grupperingar för att nå och bekämpa upptäckta sårbarheter eller förneka motståndaren tillgång till ett specifikt terrängavsnitt.⁶³

Senare utveckling har gett upphov till mer specialiserade helikoptrar. Vapnen har utvecklats men tekniken att kontrollera dem har utvecklats än mer. Kulsprutor och kanoner styrs av hjälmsikten, radar används för att lokalisera och klassificera motståndarens fordon och vapensystem. Robotarna har längre räckvidd och är laserstyrda eller söker själv upp sitt mål, så kallade *fire and forget* robotar. Helikoptrarna har utrustats med VMS (varnare motmedel system) i form av robotskottvarnare, laservarnare, facklor och remsor i syfte att göra dem mindre sårbara för en motståndares vapen. NVD (night vision device) har tillförts och möjliggör för piloter och besättningar att se under dygnets mörka timmar vilket ger ytterligare en dimension för en motståndare att ta hänsyn till.

3.3.4 Sammanfattning

Den rörlighet helikoptern bidrar med skiljer sig från den rörlighet som markförbanden utvecklar på så sätt att den är oberörd av underliggande terräng och infrastruktur. Den möjliggör snabba rörelser och snabba verkansinsatser, främst i svårframkomlig terräng, men även över längre sträckor som kan vara försvarade på marken men som kan kringgå genom luften. Detta kan nyttjas i syfte att snabbt ändra ett styrkeförhållande eller nyttja uppkomna svagheter hos en motståndare. Det innebär även att motståndaren inte kan förlita sig till terrängen som skydd och utsätts därmed för osäkerhet och svårigheter i planeringen av sina egna operationer. Helikoptern kan till skillnad mot fixwing kvarstanna i operationsområdet över längre tid för fortsatt understöd med nära kontakt med markförbanden. Det möjliggör kontroll av större ytor med mindre förband.

⁶⁰ House s.231-234

⁶¹ Allen s.23

⁶² Allen s.25

⁶³ Allen s.26, s.223

3.4 Analys av teorierna

I detta avsnitt skall jag härleda en teori om hur helikopterns förmågor skulle kunna användas i gemensamma operationer utifrån teorierna om kombinerad bekämpning. Detta görs genom att se vilka beröringspunkter som finns i teorierna kring kombinerad bekämpning och teorierna om helikopterns förmågor att tillföra rörlighet och verkan.

3.4.1 Rörlighet, verkan och The Complementary Principle

Teorin bakom denna princip säger att svagheter i ett system kan kompenseras av styrkan i ett annat. Helikopterns förmåga till rörlighet utan att påverkas av underliggande terräng och infrastruktur och med bibehållen kontakt med markförbanden gör den unik. Transporthelikoptrar kan komplettera ett annat system som helt eller delvis saknar egen rörlighet. Infanteriförband kan snabbt transporteras till rätt plats på rätt tid oavsett markbeskaffenhet vilket gör det till ett mer mångsidigt och flexibelt verktyg för den militäre chefen. Vapensystem i form av till exempel robotförband och artilleri kan snabbt transporteras till platser som annars vore omöjliga att nå inom korta tidsramar. Helikoptern kan verka för högre uthållighet genom att transportera förnödenheter och ammunition men även lyfta ut skadade från ett stridsområde. Rörligheten medger även för den militäre chefen att större ytor kan kontrolleras med mindre styrkestorlek då förbandet snabbt kan förflyttas dit det bäst behövs.

Beväpnade helikoptrar kan genom sin rörlighet snabbt förflytta verkan dit den bäst behövs och därmed komplettera ett förband som saknar den förmågan. Mekaniserade förband har till exempel begränsad förmåga att skydda sina flanker under framryckning, beväpnade helikoptrar kan snabbt vara på plats och utgöra ett sådant skydd. Helikoptern kan fungera som CAS eller som en form av artilleri med direktriktad eld över tiden och med bibehållen kontakt för markförbanden vilket ger den militäre chefen handlingsfrihet.

I det här fallet kan sägas att helikopterns förmågor nyttjas för att tillföra rörlighet och verkan till de delar som inte har detta och det över längre tid och med bibehållen kontakt. Verkan kan snabbt förflyttas dit den bäst behövs och det inom korta tidsramar och därmed bidra med verkan i nära anslutning till egna förband eller på djupet av motståndarens gruppering och därmed komplettera eller bidra med en förmåga ett markförband inte har.

3.4.2 Rörlighet, verkan och The Dilemma Principle

Teorin bakom denna princip är att skapa fler dilemman och en ökad hotbild för fienden. Den rörelse helikoptern bidrar med gör att en motståndare aldrig riktigt säkert vet var, varifrån eller i vilken form ett hot kan komma. Trupp och vapensystem kan i skydd av terräng eller mörker flygas in och på så sätt uppträda på oväntade platser eller tidpunkter. Det i sig utsätter motståndaren för ett dilemma. Den extra dimension som luften utgör skapar ytterligare ett dilemma då motståndaren inte kan räkna med att nyttja terrängen till egen fördel då helikoptrar inte är beroende av den.

På samma sätt som attackflyg och bombflyg utgör den beväpnade helikoptern ett hot i sig för motståndaren att förhålla sig till. Utvecklingen har lett till beväpnade transporthelikoptrar, pv-helikoptrar och rena attackhelikoptrar, alla kapabla tillföra verkan med precision. Motståndaren kan välja att kraftsamla sina styrkor men utgör då en

lättare måltavla från luften eller så kan han välja att sprida ut sina styrkor men utgör därmed en lättare måltavla för markförbanden.

I det här fallet kan en chef nyttja helikopterns förmågor till att i förhand eller i efterhand snabbt skapa ett dilemma för motståndaren, antingen genom tilltransport av förband och förmågor eller genom helikopterns förmågor i sig.

3.4.3 Rörlighet, verkan och The Alcyoneus Principle

Här säger teorin att motståndaren skall tvingas in i situationer eller terräng som är fördelaktiga för den egna sidan och ofördelaktiga för motståndaren, men även att motståndaren kan berövas en förmåga och att den svagheten nyttjas till egen fördel. Helikoptrar kan användas för att flyga in trupp för att ta och säkra viktiga knutpunkter eller terrängavschnitt för att på så sätt förvägra motståndaren tillgång till dessa. Motståndaren tvingas att välja ett annat, mindre fördelaktigt, alternativ. I detta fall är det inte helikoptern i sig som utför jobbet men den möjliggör genomförandet och kan om det behövs snabbt omgruppera förband till ny plats.

Verkan kan nyttjas för att till exempel slå ut fientliga mekaniserade förband med attack eller pv-helikoptrar för att sen nyttja den fördelaktiga terrängen för egen del. Attackhelikoptrar kan genomföra uppdrag på egen hand och genom verkan eller hot om verkan få en motståndare att välja en annan väg eller terräng.

I det här fallet nyttjas helikopterns förmågor för att förvägra motståndaren tillgång till den terräng som bäst stödjer hans förmågor antingen genom att transportera styrkor till dessa platser i syfte att kontrollera dem eller genom verkan eller hot om verkan få motståndaren att välja ett för oss fördelaktigare alternativ. Ett annat sätt är att genom verkan beröva motståndaren en förmåga vilket sedan nyttjas till egen fördel.

3.4.4 Sammanfattning

Utav detta kan vi se att själva sättet helikoptrarna används på skiljer sig lite åt under respektive princip. Det gäller transport av trupp eller förmågor dit de bäst behövs eller snabb förflyttning av verkan dit den bäst behövs. Det som skiljer är syftet med tillförd rörlighet eller verkansinsats. Teorin skulle därmed kunna säga att helikopterns förmågor till rörlighet och verkan kan användas för att nå samtliga syften principerna förespråkar. Fallstudien får exemplifiera i vilken utsträckning detta skett.

4. Operation Desert Storm

I detta kapitel skall jag beskriva och analysera Operation Desert Storm och de helikopteroperationer som genomfördes under operationen i syfte att se i vilken utsträckning helikoptern använts enligt teorin.

4.1 Bakgrund

Den 2 augusti 1990 invaderar Irakiska militära styrkor Kuwait och sätter världssamväldet i rörelse. Redan fem dagar efter invasionen, den 7 augusti 1991, utlöser USA den sedan ett par år tillbaka planerade operationen Desert Shield vilken syftade till att skydda Saudi Arabien från vidare angreppsplaner från Irak. Planen för Desert Shield togs fram då indikatorer pekade på att Irak skulle kunna anfälla Kuwait och hota övriga mindre Arabstater i ett tänkbart syfte att ta kontroll över oljan eller för att återupprätta en ny islamsk stormakt, lik den som existerat före andra världskriget.

Orsaken är okänd men det faktum att Irak hotade Saudi Arabien och andra mindre Arabiska stater samt att den regionala och globala ekonomiska balansen stod på spel fick FN: s säkerhetsråd att med stor majoritet rösta igenom att en befrielse av Kuwait var nödvändig och att den skulle genomföras av en koalition av flera länder.⁶⁴

Operationen som skall befria Kuwait får namnet Desert Storm och genomfördes under januari och februari 1991 och ingick som den militära delen i den totala ansträngningen. I operationen ingick förutom USA en rad olika länder. Trettiosju länder bidrog med militära medel och andra med ekonomiska eller materiella resurser.⁶⁵

Planen var att flygstyrkor tillsammans med markförband först skulle slå ut Irakisk luftförsvarsförmåga, det vill säga både luftvärn och flygstridskrafter, i syfte att uppnå lokal luftöverlägsenhet. Efter detta skulle flyget slå mot fientliga styrkor som hotade planerade operationer för framryckning på marken.⁶⁶ När det var uppnått skulle markförbanden anfalla i syfte att driva kvarvarande Irakiska markförband ur Kuwait och det utan hot om att bli attackerade från luften av Irakiskt flyg eller få eget flyg nedkämpat av Irakiskt luftförsvar. I USA:s militära bidrag, som uppgick till nära femtio procent av den totala militära delen, ingick 3:e Armén. Huvuddelen av 3:e Arméns anfallsstyrkor utgjordes av VII och XVIII kåren förstärkta med förband ur koalitionen.

Planen gick ut på att VII kåren skulle anfalla över den Saudi Arabiska gränsen strax väster om gränsen till Kuwait i syfte att oskadliggöra Iraks Republikanska garde. Den XVIII kåren med delar av koalitionen skulle anfalla över gränsen längre västerut i syfte att skära av Irakiska möjligheter till trupp och logistikrörelser till och från Kuwait samt skydda VII kårens västra och norra flank.⁶⁷ Saudiska och Kuwaitiska förband (tillsammans med övriga) skulle sedan befria Kuwait. Även om planen inte gick ut på att förrinta de Irakiska styrkorna var det nödvändigt att förhindra att Irakererna kunde dra sig ur situationen med sin militära materiel intakt, både för att förhindra framtida hot och för att kunna sätta press på Irak och få Saddam att acceptera villkoren enligt FN resolution 660 för kapituleringen vilket var att överge alla anspråk på Kuwait.⁶⁸

De helikopterförband som ingick i 3:e Armén var fördelade på de två kårerna. I VII kåren som var den tunga mekaniserade kåren ingick 11:e Arméflygbrigaden. I XVIII Luftburna kåren ingick (82:a Luftburna divisionen, 101:a Luftburna divisionen), 12:e Arméflygbrigaden och 18:e Arméflygbrigaden, totalt ca 1700 helikoptrar.⁶⁹

4.2 Genomförande

Den 16:e januari 1991 initieras plan Operation Desert Storm. Detta sker efter det att Irak överskridit och ignorerat den satta tidpunkten för tillbakadragande som var satt till den 15 januari. Operationen skulle initieras med en luftkampanj i syfte att uppnå

⁶⁴ Swain Richard M, *"Lucky War" Third Army in Desert Storm* (U.S Army Command and General Staff College Press Fort Leavenworth, Kansas 1994 s.1-2)

⁶⁵ Swain s.1

⁶⁶ Swain s.225

⁶⁷ Swain s.103

⁶⁸ Swain s.22

⁶⁹ Cordesman Anthony H, Wagner Abraham R, *The Lessons of Modern War Volume IV: The Gulf War* (Westview press, Inc., A division of Harper Collins Publishers, Inc. 1996 s.558-559)

lokal luftöverlägsenhet. Detta skulle ske genom att nedkämpa Iraks luftförsvarsförmåga, det vill säga radarstationer, luftförsvarsvapen och flygstyrkor. Syftet med kampanjen var även att förbekämpa strategiskt viktiga mål i Irak och för markoperationen viktiga operationella mål i både Irak och Kuwait.⁷⁰ För att inte avslöja planen före operationen påbörjade koalitionen tidigt förberedelserna genom att genomföra många träningsuppdrag och övningar med flygförband, i bland med hög aktivitet och ibland med lite lägre i syfte att skapa en normalbild för att inte avslöja när det riktiga anfallet skulle påbörjas.⁷¹

Klockan 0300 på morgonen den 17 januari genomförs den första attacken med en bombning av prioriterade mål i Bagdad. Samtidigt initieras en operation för att slå ut två av Iraks varningsradarstationer. Den operationen genomförs av tre helikoptrar från Flygvapnet och nio attackhelikoptrar från Armén.⁷² Operationen ingick i den gemensamma och kombinerade operationen med delmålet att slå ut Irakiskt luftförsvaret. Genom att slå ut radarstationerna skulle en korridor öppnas som attackflyget kunde utnyttja för att ta sig oupptäckta till planerade mål. Helikoptrar användes för att målen hade hög prioritet, behovet av överraskning och för att en omedelbar uppskattning av resultatet behövdes.⁷³ Detta kunde genomföras av helikoptrarna då de kunde kvarstanna på plats för att se effekten av anfallet på ett sätt bombflygplan eller missiler inte kan.

I detta fall användes beväpnade helikoptrar på djupet av motståndarens gruppering i syfte att beröva motståndaren en förmåga som sedan kunde nyttjas till koalitionens fördel. Det anser jag kan peka på att helikopterns förmågor användes för att fylla *The Alcyoneus Principle*.

Den 24 februari

Markattacken påbörjas med att VII och XVIII kåren passerar den Saudiska gränsen in i Irak. Vädret var mycket dåligt med hård vind, regnskurar och drivande sand som stundtals sänkte sikten ner till 200m.⁷⁴ Först ut var den Franska lätt mekaniserade divisionen ingående i den XVIII kåren förstärkt med 82:a Luftburna divisionen. Deras mål var att ta den öst västliga vägen som sträckte sig till Al Salman, kallad Virginia i syfte att öppna den för underhållstransporter.⁷⁵ Kåren skulle sedan anfälla 260km in i Irak fram till floden Eufrat och ta viktiga övergångar. Syftet var att förhindra Irak att förstärka styrkorna i öster och därmed utgöra VII kårens flankskydd i väster.⁷⁶ VII kårens uppgift var att anfälla öster om XVIII kåren och ta striden med Iraks tunga elitförband, det republikanska gardet.⁷⁷

För att kunna hålla högt tempo var det viktigt för XVIII kåren att säkra sitt underhåll samt upprätta en främre operationsbas, (FOB). På grund av terrängen och bristen på vägar fick 101:a luftburna divisionen uppgiften att ta och säkra en FOB ungefär

⁷⁰ Swain s.176

⁷¹ Cordesman, Wagner s.396

⁷¹ Cordesman, Wagner s.396-397

⁷² Gulf Air War, Debrief (Aerospace Publishing Ltd, 1991 s.48)

⁷³ Swain s.229

⁷⁴ Swain s.239

⁷⁵ Cordesman, Wagner s.590

⁷⁶ Cordesman, Wagner s.594

⁷⁷ Cordesman, Wagner s.592

halvvägs till Eufrat floden, 150km in på Irakiskt territorium, FOB Cobra. Detta genomfördes som en stor gemensam helikopteroperation med ca 200 helikoptrar fördelade på både attack och transporthelikoptrar. Ursprunglig tid för operationen var 0500 men fick flyttas på grund av väder till ca kl. 07.30. Divisionens transporthelikoptrar transporterade ca 6000 man och ca 1000 fordon i skydd av attackhelikoptrar och artillerield och tog FOB Cobra. Basen togs och upprättades vid kl. 10.30. Som ett resultat av detta kunde divisionens attackhelikoptrar kvarstanna och skydda basens upprättande från uppstående hot.⁷⁸ FOB Cobra möjliggjorde även anfall in i Eufratdalen av både divisionsförband och kårens attackhelikoptrar. Detta stoppade eventuella Irakiska truppörelser i området och möjliggjorde för långsammare tyngre förband att ta sig till området.⁷⁹

I detta fall användes helikoptrarna för att transportera trupp som skulle ta nyckelterräng på djupet av motståndarens gruppering i syfte att säkerställa vidare avancemang och underhåll för XVIII kåren. Detta skedde snabbt och över otillgänglig terräng som saknade vägar. Attackhelikoptrar skyddade upprättandet och använde sin förmåga till verkan och rörlighet för att göra detta. Sättet helikoptrarna användes på kan peka på *The Complementary Principle* i och med att det var för att säkerställa egen framryckning och att de olika ingående systemen täckte upp för varandra i större grad än att utsätta fienden för ett dilemma eller förvägra denne ett terrängavsnitt. Den senare delen av operationen då attackhelikoptrarna utgjorde ett hot mot fientliga förband både söder och norr om floddalen fungerade som en avskräckning och kan ha tvingat fienden att välja alternativa vägar. Det kan tyda på *The Alcyoneus Principle*.

VII kåren avancerar mot sitt mål och använde sina helikoptrar den första dagen främst till att lyfta fram ammunition till sina stridsvagnar. Detta på grund av att markfordonen inte kunde ta sig fram i den svåra terrängen.⁸⁰

Den 25 februari

Första dagens strider var framgångsrika och Irakiernas främsta försvarslinje var bruten och trupperna i Kuwait och längs den Saudiska gränsen kunde inte förvänta sig förstärkningar i större utsträckning från väst. XVIII kåren fortsätter sin framryckning i väster för att nå Eufratdalen för att helt stänga möjligheten till trupp och materieltransporter längs den viktiga vägen, *Highway 8*, mellan As Samawah och An Nasiriyah. Det blir 101: a luftburna divisionens nästa stora operation. Syftet med luftland-sättningen är att tidigt blockera vägen och upprätta ett försvar kring denna. I operationen användes ca 126 transporthelikoptrar vilka transporterade 3: e luftburna brigaden tillsammans med fordon utrustade med pv-vapen.⁸¹ Operationen hade även den effekten att 3: e luftburna brigaden nu utgjorde ett hot mot Baghdad bara 140km söder om staden.⁸² Brigaden kunde kort efter detta genomföra attacker mot Irakiska förband längs vägen och stoppa transporterarna.⁸³

I detta fall användes helikoptrarna för att lyfta in trupp och materiel och därmed bidra med rörlighet till dem som inte har den vilket kan sägas vara enligt *The Comple-*

⁷⁸ Swain s.230

⁸⁰ Cordesman, Wagner s.596

⁸¹ Cordesman, Wagner s.611

⁸² Swain s.241

⁸³ Cordesman, Wagner s. 611

mentary Principle. Syftet med operationen var att ta viktig terräng som motståndaren hade stor fördel av att behärska. Antingen förvägra motståndaren tillgång eller tvinga denna att välja en annan mindre fördelaktig väg vilket då skulle kunna peka på *The Alcyoneus Principle*. Hotet 3: e Brigaden utgjorde vid tillfället kan ses som ett dilemma för motståndaren om än på en högre nivå. Dilemmat i detta fall kunde utgöras av var resurser skulle sättas in.

XVIII kåren använde sina attackhelikoptrar för att patrullera eget område i syfte att nedkämpa grupper av Irakiskt försvar samt till stöd för framryckande mekaniserade förband.⁸⁴

Den typen av stöd helikoptrarna lämnar i detta fall kan skapa ett dilemma för motståndaren i det att, som beskrivet tidigare, motståndaren inte vet om försvarsställning eller utspridning är det bästa valet och vilket denne än väljer blir det fel. Användandet kan peka på *The Dilemma Principle*.

VII kåren fortsätter sitt anfall under natten och attackhelikoptrar används för att patrullera och nedkämpa upptäckta mål längs hela kårens front.⁸⁵

Den 25: e började Irakiska förband reagera på anfallet genom att bilda försvarslinjer. Irakiska styrkor anlände från sydväst och nordost i syfte att stoppa VII kårens framryckning. Irakierna hade vid det här laget förstått vad som höll på att hända men saknade medel att genomföra underrättelseverksamhet. Detta ledde till att de överrumpades av en taktisk överlägsenhet de inte räknat med. I försvarsställning var de sårbara för attackflyg och attackhelikoptrar vilket innebar att Irakierna övergav sina skyddsställningar och därmed blev än mer sårbara för både fixwing, beväpnade helikoptrar och styrkor på marken. Irakierna led stora förluster innan de ens kom i stridskontakt med markstyrkorna.⁸⁶

I det här fallet kan den gemensamma och kombinerade insatsen ha skapat ett dilemma som de Irakiska styrkorna inte kunde lösa och därmed förlorade de initiativet och slutligen striden vilket kan peka på *The Dilemma Principle*.

Den 26 februari

På morgonen var det uppenbart att Irakierna såg vad som höll på att hända. Stora delar av de irakiska styrkorna i södra Kuwait och runt Kuwait stad började dra sig ur norr ut för att undvika att bli inneslutna. Förvirringen var stor och det verkade saknas all form av ordnad verksamhet utanför det republikanska gardet. Trots detta förfogar Irakierna över stora styrkor som fortsätter att strida. Både VII och XVIII kåren viker österut i syfte att skära av reträttvägarna. I XVIII kårens nordvästra område börjar läget bli mer stabilt och Highway 8 övervakas alltjämt av 3: e luftburna brigaden. Huvudanfallsriktningen har dock svängt mot nordost och XVIII kåren framrycker mot Eufratdalen och stöter tidvis på organiserat motstånd och hårda strider uppstår. Kårens attackhelikoptrar används till understöd för de på marken framryckande mekaniserade styrkorna och kan genom sin rörlighet och sensorer upptäcka och ned-

⁸⁴ Cordesman, Wagner s.612

⁸⁵ Swain s.237

⁸⁶ Swain s.244

kämpa fientliga stridsfordon från långa avstånd och på så sätt underlätta markförbandens framryckning.⁸⁷

I det här skedet använde kåren helikoptrarna för att komplettera markförbandens förmåga till verkan och omöjliggöra för fientliga styrkor att förskansa sig i försvarsställningar eller genomföra överraskningsanfall vilket skulle kunna peka på *The Dilemma Principle*. Helikoptrarna utgjorde ett rörligt flankskydd och dirigerades dit den militära chefen ville och kunde i och med sin nära kontakt lättare samordnas med de insatser markförbanden genomförde. Här bidrog helikoptrarna med en förmåga markförbanden inte har vilket kan peka på *The Complementary Principle*.

VII kårens fortsätter även de sitt anfall mot nordöst vilket innebär att kåren kommer att stöta på det svåraste motståndet hitintills under operationen, kärnan av det republikanska gardet, och samtidigt svänga runt hela kåren i en ny riktning. Vädret vid detta tillfälle var mycket dåligt med låg temperatur, regn, hård vind och drivande sand. Vädret omöjliggjorde flyginsatser med både fixwing och helikopter.⁸⁸ Rörelsen underlättades dock av att 1: a mekaniserade divisionen tidigare anfallit och tagit samhället Al Busayyah där en Irakisk reservstyrka befunnit sig. Under natten före divisionens anfall mot samhället skickades attackhelikoptrar på djupet för att förbekämpa och försvaga de Irakiska styrkorna i och runt samhället. Detta gav förluster och skapade förvirring hos försvararna vilket sedan nyttjades av divisionen som senare kunde inta samhället och framrycka vidare norrut och därmed skydda kårens flank. Detta gav VII kåren den rörelsefrihet som krävdes för att framrycka på bredden och svänga runt utan störning.⁸⁹

Attackhelikoptrarna användes på djupet för att beröva motståndaren en förmåga samt skapa osäkerhet och försvåra för motståndaren att skapa ett ordnat motstånd. Den skapade situationen användes sedan av divisionen vid anfallet och underlättade tagandet av samhället vilket kan peka på *The Alcyoneus Principle*.

Den nya anfallsriktningen skapade en lucka mellan kårerna där Irakiska förband kunde få fritt spelrum. I syfte att skydda kårens norra flank och hindra motståndarens rörelser i området används attackhelikoptrar för sin snabbhet och förmåga till verkan.⁹⁰ Detta kan peka på *The Alcyoneus Principle* då helikoptrarna förvägrade motståndaren tillgång till ett terrängavsnitt.

Vädret klarnar upp lite mot eftermiddagen och flygande förband kan börja verka igen. Senare under kvällen/natten används attackhelikoptrarna igen på djupet för att slå ut irakiska förband som skall förstärka det republikanska gardet och får därmed stopp på rörelsen, detta menar cordesman visar på helikoptrarnas förmåga att slå på djupet vid uppkomna situationer och den nya dimension detta för med sig. Även detta kan sägas vara *The Alcyoneus Principle* då helikoptrarna både förvägrar motståndaren tillgång till terräng och tar bort en förmåga.⁹¹

Den 27 februari

⁸⁷ Cordesman, Wagner s.619-620

⁸⁸ Cordesman, Wagner s.622

⁸⁹ Swain s.245

⁹⁰ Cordesman, Wagner s.625

⁹¹ Cordesman, Wagner s.626

I slutet av den 26: e hade koalitionen oskadliggjort 33 av Iraks 43 divisioner och stora delar hade flytt till trakten kring Basrah var de påbörjade ett aktivt försvar. För koalitionen var det viktigt att förstöra så mycket av Iraks krigsmateriel som möjligt för att undvika ett framtida hot och för att få Irak att gå med på uppsatta villkor. Anfallet fortsatte därmed mot nordost i syfte att förstöra så stora delar som möjligt av kvarvarande krigföringsförmåga. XVIII kåren utvecklar en plan som skall stoppa den nordgående rörelsen norr om Basrah och övriga delar av koalitionen skall slå mot de kvarvarande Irakiska styrkorna.⁹²

Den XVIII kåren framrycker mot Basrah i östlig riktning med understöd av kårens attackhelikoptrar och artilleri i en kombinerad attack. Dessa slår under framryckningen ut hundratals Irakiska stridsfordon som var på flykt norrut och tar flertalet Irakiska ammunitionsupplag⁹³

Kåren använder helikoptrarna i en form som kan liknas vid CAS men med den skillnaden att den militära chefen har möjlighet att över tiden styra insatserna i den riktning denne finner bäst, detta möjliggjordes av den relativa närhet helikoptrarna kunde bibehålla med markförbanden under rörelsen. Ett säkerställt samband var en viktig komponent i detta skede vilket underlättades av helikoptrarnas förmåga att arbeta i direkt anslutning till markförbanden. Helikopterns förmågor kompletterar markförbandens vilket kan tyda på *The Complementary Principle*.

På morgonen den 27: e genomför XVIII kåren en ny luftburen insats i syfte att ta och upprätta ytterligare en FOB 200km öster om FOB Cobra. Operationen genomförs genom att 101: a luftburna divisionen med transporthelikoptrar luftlandsätter sin 2: a brigad tillsammans med terrängfordon med pv-vapen och artilleripjäser, en styrka på ca 500 man med 60 fordon och ett 20 tal artilleripjäser. FOB Viper är fullt upprättad vid kl.13.00 och har då tillräckligt med skydd och underhåll för att kunna utgöra en ny utgångspunkt för operationella insatser. Transporthelikoptrar nyttjades för att flyga in ammunition och bränsle till markförbanden och attackhelikopterförbanden. Underhållet hämtades så långt bort som Saudi Arabien och flögs över 400km till basen. Ett syfte med basen var att den skulle fungera som en tanknings och laddningsplats för markförbanden innan de skulle framrycka mot Basrah. Ett annat syfte var att förbereda en luftlandsättning norr om Basrah för att på så sätt få kontroll över övergångarna av floden Tigris längs Highway 6.⁹⁴

Helikopterns förmåga till rörlighet möjliggör denna stora trupp och materielförflyttning och det på relativt kort tid och förser enheter som saknar förmågan med detta. Kan utgöra *The Complementary Principle*. Det ger chefen en möjlighet att snabbt flytta resurser dit de behövs och skapar en flexibilitet, handlingsfrihet och ett djup i sin strid som annars inte varit möjlig. På så sätt kan denne nyttja uppkomna situationer och terrängavsnitt som är gynnsamma för eget ändamål och därmed förvägra motståndaren tillgång till det samma vilket skulle kunna peka på *The Alcyoneus Principle*.

Basens snabba upprättande möjliggjorde även för XVIII kåren att omedelbart nyttja sina attackhelikoptrar. Detta skedde genom att använda attackhelikoptrarna i en ope-

⁹² Cordesman, Wagner s.632

⁹³ Codesman, Wagner s.635-636

⁹⁴ Cordesman, Wagner s.636 och Swain S.252

ration på djupet för att stoppa Irakiska trupprörelser norrut från Basrah. Insatsen hindrade effektivt Irakierna från att använda området väster om Basrah för vidare avancemang norrut. Helikoptrarna kunde genom sin förmåga till rörlighet och verkan patrullera och kontrollera ett område på 160 gånger 380km vilket möjliggjordes av att Irakierna inte förfogade över någon luftförsvarsförmåga. Området skulle även nyttjas för en luftlandsättning under nästa dag i syfte att definitivt blockera Irakiskt avancemang norrut.⁹⁵

Helikoptrarna användes för att förneka motståndaren tillgång till vägar och terräng vilket tvingar denne till att välja en annan riktning eller ingen alls vilket nyttjades av egna styrkor vilket kan peka på *The Alcyoneus Principle*. Den stora yta helikoptrarna kunde kontrollera hade inte varit möjligt att genomföra från marken utan stora resurser.

VII kåren fortsätter sitt avancemang österut och påbörjar ett samordnad gemensam attack mot kvarvarande delar av det republikanska gardet. Kåren använder sina attackhelikoptrar tillsammans med artilleriet för att förbekämpa och slå mot de Irakiska styrkor som var närmast i framryckningsriktningen och attackflyg för att förbekämpa styrkorna längre fram. Irakierna hade framgångsrikt valt försvarsställningar längs en ås med bra skydd för sina stridsvagnar och fritt skottfält, men den gemensamma insatsen från VII kåren med artilleri, attackflyg, attackhelikoptrar och stridsfordon rön- te trots detta stor framgång och omöjliggjorde för de Irakiska förbanden att utnyttja sitt övertag och de förlorade över 300 stridsfordon och 70 artilleripjäser på några timmar.⁹⁶

Kårens attackhelikoptrar deltar som en del i en gemensam ansträngning att bryta det republikanska gardets försvar. De olika styrkorna i det gemensamma anfallet blir för mycket för Irakierna att hantera och de förlorar initiativet trots ett bra förberett försvar. Helikoptrar tillsammans med övriga förband hjälper till att skapa det dilemma Irakierna råkar ut för. Helikoptrarnas förmåga till rörlighet och verkan utgör med sin räckvidd och förmåga att kvarstanna över tiden i ett konstant dilemma för motståndaren och det leder till den fördel markförbanden sedan kan nyttja till egen fördel för att slå fienden. Detta kan motsvara *The Dilemma Principle*.

Senare under kvällen använder VII kåren attackhelikoptrar för att slå mot fiendens bakre kvarvarande delar. Detta var effektivt och ledde till att försvaret bröts och Irakierna i stor utsträckning övergav sin materiel och flydde vilket i sin tur ledde till att organiserat motstånd uteblev, detta nyttjades i nästa steg för markförbandens offensiv.⁹⁷

Attackhelikoptrar kan sägas ha nyttjats i syfte att skapa ett dilemma för Irakierna, *The Dilemma Principle*, ett vilket de inte kunde hantera. Initiativet förlorades ånyo och organisationen föll. Helikoptrarna berövade även Irakierna deras förmåga till indirekt eld genom att slå ut artilleripjäser vilket även detta ledde till en fördelaktig situation för koalitionen förband. Att beröva motståndaren en förmåga för att sedan nyttja detta kan peka på *The Alcyoneus Principle*.

⁹⁵ Cordesman, Wagner s.636-637

⁹⁶ Cordesman, Wagner s.638-639

⁹⁷ Cordesman, Wagner s.640

Den 28 februari

På morgonen den 28: e stod det klart att koalitionen nått sitt mål och uppnått FN: s ursprungliga mål. Diskussionen som fördes mellan militära ledare och politiska ledare rörde sig nu om Iraks kvarvarande militära styrkor och vilket hot dessa skulle kunna utgöra i framtiden. Beslutet blev dock att anfallet skulle avbrytas kl. 08.00 på morgonen. Kuwait city hade befriats och Irak hade inga militära förband kvar i Kuwait som kunde föra en aktiv strid.⁹⁸

XVIII kårens hade avslutat sin framryckning och nått sitt mål och hade nu skurit av alla möjligheter för Irakiska rörelser. Natten användes för att avancera och slå kvarvarande Irakiska förband väster om Basrah och hålla övergångarna över floderna samt säkra FOB Cobra och Viper.

Chefen för VII kåren hade först uppfattat att eldupphör skulle ske vid kl. 05.00 på morgonen vilket ledde till en plan att inringa kvarvarande Irakiska styrkor. Detta skulle förhindra ett eventuellt urdragande som skulle innebära att Irakierna skulle få behålla sin krigsmateriel. En operation med attackhelikoptrar var planerad men eftersom eldupphör var satt till kl. 08.00 fick VII kåren order att fortsätta anfallet med full styrka. Detta innebar att en ny order gavs kl. 04.00 och innebar att anfallet inte inleddes förrän kl. 06.00. Attacken inleddes med artillerield vilken kompletterades med en insats av attackhelikoptrar. Kåren förstörde ytterligare ca 350 Irakiska stridsfordon och fortsatte anfallet fram till kl. 0800 då det enligt order avstannade och förbanden övergick till försvar och skydd av egna lägen.⁹⁹

4.3 Avslutning

Operationen varade i 100 timmar och var en stor framgång för koalitionen. Kuwait var befriat och egna förluster var små. Kriget fördes dygnet runt vilket möjliggjordes av tekniska framsteg i sensorer och hjälpmedel för mörkerseende. Helikoptrar användes i stor omfattning under operationen och bidrog till att det gemensamma målet nåddes. Terrängen och miljön tydliggjorde behovet av den typen av rörlighet helikoptrarna bidrog med.

Transporthelikoptrar användes till trupp och materiel förflyttningar och ofta över stora avstånd, detta i syfte att öka tempot i striden genom att möjliggöra för markförbanden att ta och upprätta främre baser och operationsområden både för att använda direkt och för framtida insatser. Helikoptrarna gav tillgång till en rörlighet förbanden inte själva hade och fyllde därmed en svaghet hos dessa. Markförbanden å sin sida kunde skydda helikopterförbanden. Helikoptrarna bidrog genom sin förmåga till rörlighet även till att egna styrkor kunde ta viktig terräng och knutpunkter för den egna striden och på så sätt bestämma var den skulle ske på samma gång förvägras motståndaren tillgång till det samma och tvingas därmed välja ett annat alternativ.

Attackhelikoptrar användes i stor utsträckning i gemensamma och kombinerade insatser för att genom sin förmåga till verkan och rörlighet beröva motståndaren förmågor eller förneka tillgång till viktiga terrängavsnitt och knutpunkter vilket sedan kunde nyttjas av egna markstyrkor. Attackhelikoptrar användes även för att flytta verkan till områden som annars inte skulle kunna nås av markförbanden och bidrog

⁹⁸ Cordesman, Wagner s.643

⁹⁹ Cordesman, Wagner s.645

därmed med ett stort djup i striden. Förmågan helikoptern bidrog med var att snabbt kunna flytta verkan till platser där den behövdes och därmed kompensera för markförbandens oförmåga till detta. Förfarandet skapade osäkerhet hos motståndaren som inte kunde avgöra när och varifrån en attack skulle inträffa vilket i sin tur skapar ett dilemma som inte kunde lösas. Attackhelikoptrarna användes även i nära samverkan med de på marken framryckande styrkorna för att skydda flanker och att utgöra ett extra hot för motståndaren från luften. Samordningen möjliggjordes av helikopterns förmåga att stanna i området och flyga i nära anslutning till markförbanden vilket i sin tur möjliggjorde viktig radiokommunikation. Detta skapar handlingsfrihet för den militäre chefen vilket även det kan nyttjas för att skapa ett dilemma för motståndaren.

5. Slutdiskussion

Bakgrunden till uppsatsen var att helikoptrar används till stor utsträckning i gemensamma operationer men teorier om hur den kan användas är få. Min ansats var därför att öka kunskapen om hur helikoptrar kan användas i gemensamma operationer.

Uppsatsen är uppdelad i två steg där det övergripande syftet var att beskriva hur helikoptrar kan användas i gemensamma operationer. För att nå detta skulle tre stödfrågor besvaras under arbetets gång:

- Vad säger teorierna om kombinerad bekämpning, gemensamma operationer och teorierna om helikopterns förmågor?
- På vilket sätt skulle helikopterns förmågor kunna användas i gemensamma operationer och kombinerad bekämpning enligt detta?
- Går det att finna stöd för detta i en genomförd operation?

I första steget skulle jag härleda en teori utifrån teorierna om kombinerad bekämpning, gemensamma operationer samt teorier om helikopterns förmågor. I nästa steg skulle teorin användas i en studie av en operation i syfte att se i vilken utsträckning helikoptrar använts enligt detta och om teorin kunde anses vara prövbar i ett senare skede.

Steg ett gav att helikoptrar i stor utsträckning används på ett liknande sätt för att nå syftet med respektive princip och att det därmed var syftet med användandet i sig som var det som var urskiljande. Det gav även att teorin kom att säga att helikopterns förmåga till rörlighet och verkan kan användas för att fylla syftet med samtliga principer. Detta steg anser jag besvarade frågorna om vad teorierna står för samt på vilket sätt helikoptrar kan användas i gemensamma operationer utifrån detta.

Steg två genomfördes som en fallstudie i syfte att ta reda på i vilken utsträckning teorin kunde sägas gälla för en genomförd operation. Som operation valdes Operation Desert Storm i vilken helikoptrar var ett stort inslag. Analysen av operationen anser jag utifrån min tolkning visar på att helikopterns förmåga till rörlighet och verkan använts i kombinerad bekämpning och gemensamma operationer på det sätt teorin säger. Jag anser därmed att det finns stöd för teorin och att den skulle kunna prövas.

5.1 förslag på fortsatt forskning

Ett förslag till fortsatt forskning skulle vara att utifrån min kvalitativa studie göra en kvantitativ studie för att se i vilken utsträckning resultatet skulle gå att generalisera till andra operationer.

Ett annat område som skulle vara intressant att studera är var helikoptern befinner sig som system. Den orsak som nämnts till att teorier om helikoptrar haft långsam utveckling är att det är svårt att säga var den hör hemma, vissa indikationer pekar på att den används som ett markförband och andra på att det är ett luftförband i större utsträckning.

6. Käll och referensförteckning

Allen Matthew, *Military Helicopter Doctrines of the Major Powers 1945-1992, Making Decisions About Air-Land Warfare* (Greenwood Press, Westport Connecticut 1993)

Bjereld Ulf, Demker Marie, Hinnfors Jonas, *Varför vetenskap* (Holmbergs i Malmö AB 2009)

Bryman Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder* (Liber AB 2009)

Cordesman Anthony H, Wagner Abraham R, *The Lessons of Modern War Volume IV: The Gulf War* (Westview press, Inc., A division of Harper Collins Publishers, Inc. 1996)

Ejvegård Rolf, *Vetenskaplig metod* (Andra upplagan, Studentlitteratur 1993)

Esaiasson Peter mfl, *Metodpraktikan, Konsten att studera samhälle, individ och marknad, andra upplagan* (Elanders Gotab, Stockholm 2004)

Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma operationer* (Fälth & Hässler 2005)

Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin* (Fälth & Hässler 2002)

Gulf Air War Debrief (Aerospace Publishing Ltd, 1991)

House Jonathan M, *Combined arms warfare in the twentieth century* (University press of Kansas 2001)

Jarrick Arne, Josephson Olle, *Från tanke till text* (Holmbergs i Malmö AB 2008)

Leonard Robert, *The Art of Maneuver: Maneuver-Warfare Theory and Air Land Battle* (Presidio press Novato CA 1991)

Språkrådet, *Svenska skrivregler* (Repro 8 AB Nacka 2008)

Swain Richard M, *"Lucky War" Third Army in Desert Storm* (U.S Army Command and General Staff College Press Fort Leavenworth, Kansas, 1994)

Thurén Thorsten, *Källkritik, andra upplagan* (Liber AB 2007)

Widén Jerker, Ångström Jan, *Militärteorins grunder* (FMLOG ServE Sthlm C T&D 2004)

English Dictionary, *The New Penguin* (Merriam-Webster Inc. and Longman Group Limited 1986)

http://www.mil.se/upload/Forband/Utbildningsforband/Ledningsregementet_LedR/NBG%202011.pdf, 2009 11 17.